

Het is en blijft eigen aan grote kunst dat het ondanks alles schoonheid en troost zoekt.

En daardoor is de scheidingslijn tussen kunst en entertainment zo delicaat. Maar er dient een onderscheid gemaakt te worden. Als entertainment het doel is, is het geen kunst.

Ik schat kunst hoog in. Ik ben niet iemand die zegt dat kunst nutteloos is. Ik word boos als weer eens een filosoof de kunst afschaft. Wat betekent het een kunstenaar te zijn in deze maatschappij, in deze tijden?

Tijden waarin meer en meer bewezen wordt dat wij, geboren en getogen in het rijkste deel van deze planeet, het meeste angst hebben, het meest van onze neus maken, stemmen op fascist en tegelijkertijd betogen tegen oorlog, geweld en het gat in de ozon en eisen dat het verandert zonder er iets voor over te hebben. Zonder dat we eigenlijk willen dat er iets verandert.

En in die wereld moet theater trachten te overleven. En kijk, dat gebeurt dus moeiteloos. Net zoals kunst altijd heeft bestaan en altijd heeft overleefd. Net zoals de schorpioen van Orson Welles. Een paar jaar geleden had ik een gesprek met Rudi Laermans die me zei dat we beter zouden stoppen met theater maken. Dat het totaal zinloos was geworden. Dat bracht me toen in de war. Had die koppige denker het niet bij het rechte eind?

Nu weet ik: als je theater afschaft, schaf je tegelijkertijd het meest onaantastbare medium af dat ooit is uitgevonden. Theater is het medium bij uitstek dat nooit is veranderd. Er zijn slechts accentverschuivingen die te wijten zijn aan de tijdsgeest. Het is net zoals bij de tekenkunst: een tekening van Michelangelo, Beuys of Klimt – er is geen noemenswaardig verschil. Het gaat om iets anders dan originaliteit en ego, het gaat nu eenmaal en, ondanks alles, nooit over vernieuwing, maar over een soort archivering van alles wat met de mens te maken heeft. En daardoor is het soms moeilijk het kaf van het koren te scheiden. Theater wordt vooral door de theatermakers zelf niet ernstig genoeg genomen.

Er zijn in het theater te weinig daden te bespeuren die echt noodzakelijk zijn. Ik zie in

andere media veel radicalere gedachten. Vroeger weet men dat aan de eigenheid van het medium. Nu kan men zo iets niet meer zeggen.

Als men nu zegt dat theater niet interessant is, dan is dat alleen omdat er niet genoeg interessant theater gemaakt wordt.

Theater heeft geen repertoire nodig maar kunstenaars. En het is ook duidelijk te zien hoe groot de invloed van het medium theater is in de andere kunstmedia: *Dogville* van Lars von Trier, de *Cremasters* van Matthew Barney, de foto's van Jef Wall, de beelden van Paul McCarthy. Het mooiste voorbeeld zijn de dansende suppoosten van Tino Sehgal. In zijn poging de beeldende kunst te herdefiniëren, herontdekt hij het theater in zijn zuiverste vorm. Het is noodzakelijk dat meer kunstenaars zich bezighouden met theater. Want alleen kunstenaars kunnen een medium herdefiniëren. En het is precies die kant van kunst, namelijk kunst als herdefinitie van zichzelf, die nog te veel ontbreekt in het theater. Dat is de reden waarom een aantal zogezegd Vlaamse theatermakers zo hoog scoren in het buitenland: omdat die pogingen in Frankrijk of Duitsland, waar bijna uitsluitend het conventionele repertoiretheater van belang is, bijna geen kans krijgen zich te ontwikkelen. Maar: theater is moeilijk. Waar je als beeldend kunstenaar je eigen virtuositeit moet verpulveren om tot andere vraagstellingen te komen, heb je als theatermaker die virtuositeit nodig. Omdat theater veel complexer is als medium, althans het theater dat ik vooropstel: theater waarin alle verschillende media die nodig zijn, samenkomen in het 'beeld'.

Is repertoire dan overbodig? Zeker niet, ik heb zelf wel eens een Shakespeare gedaan. Maar dan ben ik eerder regisseur dan kunstenaar.

Vroeger, toen men nog niet twijfelde aan het bestaan van God, was alles helder en gemak-

kelijk. Een kunstenaar als Da Vinci werkte enkel en alleen voor de kerkfabriek, zeg maar. Terwijl hij de Mona Lisa schilderde, ontwierp hij eveneens gevechtshelikopters voor het privé-leger van God. En iedereen was het er over eens dat hij een goed kunstenaar was. Het kader was helder.

Heeft de vorige eeuw ons de das omgedaan? Te snel? Te oppervlakkig? Te veel nieuwe dingen waar we nog niks van begrijpen? Een eeuw met te veel doden, te veel leugens en bedrog, te veel uitvindingen en te veel vuiligheid? Te veel westerse suprematie? Te veel exotisme en valse verdraagzaamheid?

Met een God die door de ene dood is verklaard en door de andere belachelijk wordt gemaakt. Of is dit nu juist de ideale biotoop voor goede kunst?

En is daardoor kunst niet meer dan noodzakelijk?

En moet kunst dan niet zeer ernstig bedreven worden?

Ik denk dat de meeste kunstenaars zeer ernstige mensen zijn.

En dat er veel manieren zijn om die ernstige taak te vervullen.

Kunst kan donker en obscuur zijn. Sommige kunstwerken maken me depressief. Sommige zijn licht en helder. Andere doen me glimlachen. Weer andere doen me van afschuw de blik afwenden. Sommige zijn virtuoos en pretentius. Andere kruipen van schaamte in een hoekje omdat ze weer mislukt zijn. Ze staan er allemaal, het ene al meer opvallend dan het ander, stilzwijgend toe te kijken als koppige getuigen van de onmetelijke vergissingen die de mens in naam van zichzelf heeft begaan. En ze hebben één ding gemeen: ze zijn allemaal geboren uit de zo noodzakelijke liefde voor diezelfde mens die steeds maar weer vergeet en vergeet en vergeet.

En dat is nu precies de functie van kunst, en dus ook van theater: dat eeuwige vergeten begrijpelijk en daardoor draaglijker maken.

*Met dank aan Rilke, McEwan en anderen